

doc.Ing. Oto Makýš, PhD.

Katedra technológie stavieb

Stavebná fakulta Slovenskej technickej univerzity v Bratislave

Radlinského 11, 813 68 Bratislava

OPONENTSKÝ POSUDOK

habilitačnej práce Ing. Miloša Dudáša, CSc.

Na tému: **Drevené artikulórne a tolerančné chrámy na Slovensku**

Ing. Miloš Dudáš, CSc., pracovník Krajského pamiatkového úradu v Žiline - dlhoročne vo funkcii riaditeľa KPÚ - požiadal o menovanie za docenta v študijnom odbore 5.1.1 Architektúra a urbanizmus a predložil habilitačnú prácu na tému: „**Drevené artikulórne a tolerančné chrámy na Slovensku**“.

Ing. Miloš Dudáš, CSc. patrí k nemnohým odborníkom s technickým stavebným vzdelaním, pracujúcim na Slovensku profesionálne v oblasti ochrany pamiatkového fondu. Tejto zložitej problematike sa venuje systematicky a dlhodobo. Z pozície riaditeľa KPÚ získal na jednej strane značný nadhľad nad sektorom ochrany pamiatok, najmä v metodickej oblasti. Na druhej strane zasa získal aj cennú skúsenosť s riešením konkrétnych technických otázok obnovy pamiatok v dennej praxi.

Predložená práca pozostáva zo šiestich hlavných častí - jadra práce s pozoruhodným prínosom v teoretickej rovine - doplnených predslovom, úvodom, záverom, doslovom, zoznamom použitej literatúry, slovníkom odborných pojmov a viacjazyčným resumé (slovensky, anglicky, nemecky).

Prvá časť je zameraná na prehľad výskumu a prezentácie predmetu práce, má 36 strán textu a je členená do troch chronologických kapitol.

Druhá časť popisuje okolnosti vzniku drevených chrámov na území dnešného Slovenska a to bez rozdielu vierovyznania. Prináša stručný prehľad ich vývoja, architektonického riešenia a následného osudu v 20.storočí, včítane záchrany zvyšných objektov modernou štátnou ochranou pamiatok. V závere je spomenuté aj zaradenie ôsmich chrámov do prestížneho zoznamu Svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Kapitola obsahuje aj okrajové zmienky o ich materiálovom a technologickom riešení.

Tretia časť je venovaná reformačným liturgickým súvislostiam premietnutým do tvorby reálneho reformovaného sakrálneho priestoru a má 12 strán textu.

Štvrtá časť sa - v rozsahu 10 strán - zameriava na najstaršie evanjelické drevené chrámy.

Piata časť textu sa venuje piatim zachovaným dreveným artikulárnym kostolom na Slovensku. V úvode kapitoly sú popísané okolnosti vzniku tohto typu kostolov a v závere kapitoly je hodnotený súčasný prístup k ich výskumu.

Šiesta časť je zameraná na dva zachované drevené tolerančné chrámy, pričom sú opísané aj okolnosti vzniku týchto chrámov a spomenuté zaniknuté tolerančné chrámy.

1. Aktuálnosť témy habilitačnej práce

Riešenú tému považujem za aktuálnu. Napriek tomu, že u nás už boli v minulosti publikované viaceré príspevky na tému drevených kostolov, predložené súborné spracovanie témy je prínosné vo viacerých ohľadoch. Predovšetkým v jeho systematickosti a v uhle prístupu autora. Ten je prínosný najmä v odraze praktických skúseností spracovateľa s terénnou ochranou pamiatok, takže v opise jednotlivých chrámov sa spracovateľ sústredil na zhrnutie takých informácií, ktoré sú hodnotné z hľadiska pamiatkových výskumov a majú vplyv aj formulovanie celkových konceptov ich pamiatkovej obnovy/konzervácie. Ďalším pozitívom je tiež autorova osobná skúsenosť s evanjelickou liturgiou. Obe sa do diela premietli originálnym spôsobom a tým ho učinili výnimočným a prínosným.

Viacere zachované drevené chrámy sú už v súčasnosti, vzhľadom na použitý stavebný materiál, často v ohrození svojej fyzickej existencie a preto asi bude v blízkom období potrebné začať s ich zásadnou obnovou. Viac však (žiaľ) rekonštrukčnou/substitučnou, ako konzervačnou metódou¹. Takýto spôsob obnovy si však bude vyžadovať veľkú pozornosť nielen z technologického, ale aj z metodického hľadiska.

K správne formulovaným metodickým požiadavkám je ale potrebná podrobná znalosť ich súčasného technického stavu, konštrukčného aj historického vývoja, liturgických súvislostí a ďalších doplnkových, zdanlivo vedľajších informácií.

2. Spôsob spracovania a dokumentovania výsledkov v habilitačnej práci

Spracovanie a dokumentovanie výsledkov práce pokladám za veľmi vydarené, s malými formálnymi nedostatkami. Sympaticky pôsobí zvolený model terénneho a archívneho výskumu konkrétnych diel.

Autor k spracovaniu práce pristúpil systematicky – na úvod zhrnul a zhodnotil stav súčasného vedeckého poznania problematiky, ktorý vnímal v spektre troch zásadne rozdielnych etáp kultúrneho vývoja Slovenska (pred rokom 1918, do roku 1945 a po roku 1945). Obdobie posledných cca 20 rokov (po revolúcii 1989) autor nehodnotil v zvláštnej podkapitole, keďže od tohto obdobia máme zrejme ešte príliš malý časový odstup, potrebný k objektívnemu nadhľadu.

Tri pätiny práce sú venované podrobnému popisu existujúcich a stručnému popisu zaniknutých artikulárnych a tolerančných chrámov na našom území. Zarážajúci je najmä osud tolerančného chrámu v Podhoranoch (uvedený na stranách 229-237), ktorý zmizol – zrejme v roku 1973 kdesi v depozitári Múzea slovenskej dediny v Martine a dodnes nebol rekonštruovaný. Na mieste je obava, že ho mohol postihnúť podobný osud ako kostol Panny Márie z Liptovskej Mary, ktorý mal tiež byť transferovaný - do Liptovského múzea v Pribyline - avšak podstatná časť jeho zásadne zničenej gotickej hmoty zostala na pôvodnom mieste a v skanzene bola až koncom 20.storočia zhotovená atrapa kostola z moderných stavebných materiálov...

---

¹ Obzvlášť chrámy východných obradov – gréckokatolíckeho a pravoslávneho. Tie však netvoria hlavnú cieľovú skupinu predloženej práce.

3. Vlastný prínos uchádzača v habilitačnej práci a možnosti jej využitia

Habilitant sa problematike, reflektovanej v predloženej práci, dlhodobo venuje a je predpoklad, že uvedenú problematiku bude ďalej rozvíjať vo svojej ďalšej vedecko-výskumnej činnosti a výsledky bude uplatňovať vo svojej praktickej aj pedagogickej práci².

Za hodnotné a pre rozvoj vedného odboru prínosné považujem spracovanie tretej kapitoly: „Reformácia a jej chápanie viery, náboženstva a sakrálneho priestoru“, ktorá prínosným spôsobom sumarizuje základné východiská návrhu a realizácie reformačných chrámov, odlišujúcich sa od väčšinových katolíckych kostolov. Je vidieť, že predkladateľ je v tejto (protestantsky internej) problematike veľmi dobre zorientovaný, čo asi väčšina čitateľov práce nebude. Kapitola tak stručne a zrozumiteľne opisuje rozdiely tvorby sakrálneho priestoru a osvetľuje tiež zdroje odlišností.

Autor miestami napráva aj široko vžitú nezmysly, ktoré sa na Slovensku dlhodobo trajú. Konkrétne napríklad na str. 200 uvádza na správnu mieru mýtus o povinnosti stavať artikulárne kostoly čisto z dreva. Šopronský snem, ktorý artikuly formuloval, však o takto mierenom príkaze/zákaze vo svojich záveroch vôbec nič nehovoril. Dokonca v zmysle výstupov snemu vzniklo v Uhorsku aj niekoľko plne murovaných kostolov. Zjavne rozhodujúcim faktorom ktorý ovplyvnil výber dreveného, alebo murovaného konštrukčno-výrobného systému neboli zákonné prikázania, ale solventnosť tej ktorej protestantskej komunity.

Na stranách 200 až 203 (kapitola „Súčasný stereotypy v poznaní a interpretácií...“) vyvracia autor aj viaceré ďalších mýtov a nezmyslov, ktoré – z rôznych príčin – v minulosti vznikali, avšak mnohé prežili až oddnes. A čo je obzvlášť pozoruhodné, až komické – tieto mýty sú dokonca ešte aj dnes šírené viacerými protestantmi ako turistické fakty.

---

² Predkladateľ spolupracuje v pedagogickej oblasti so Žilinskou univerzitou, ako aj so Slovenskou komorou stavebných inžinierov.

Pripomienky k habilitačnej práci

Treba jednoznačne oceniť metodickú stránku habilitačnej práce, v ktorej adept preukázal svoju schopnosť systémovej teoretickej práce. Najmä ústredná časť práce prináša rad originálnych súhrnných informácií.

Za najväčší nedostatok práce považujem absenciu analýzy stavebno-technického (technologického, konštrukčného a materiálového) riešenia zachovaných drevených kostolov na Slovensku. Tento aspekt problematiky nebol dodnes nikým uspokojivo spracovaný, zrejme aj kvôli tomu, že mnoho autorov/publicistov nebolo dostatočne technicky erudovaných. Pritom práve predkladateľ má dostatočné odborné predpoklady - vzhľadom k smerovaniu svojho doterajšiemu technického vzdelania (inžiniersky aj doktorandský stupeň vzdelania na STUBA) – na to aby tému aj takto spracoval. Tento nedostatok odporúčam odstrániť v smerovaní ďalšej výskumnej práce predkladateľa a v prípade, že sa podarí predložené dielo spracovať aj pre potreby riadneho knižného publikovania, rozšíriť ho o state venované uvedenému technickému pohľadu na problematiku. Kvalitu diela by to posunulo výrazne dopredu a problematika drevených kostolov Slovenska by sa tak nadhlo mohla stať dostatočne spracovanou.

Výhrady mám aj k systému poznámkového aparátu, ktorý poznámky označuje postupnými číslami, čo je síce v poriadku, avšak vysvetlenie poznámok je pripojené až po ukončení každej kapitoly/podkapitoly. Toto riešenie považujem z čitateľského hľadiska za nešťastné, pretože čitateľovi zásadne sťažuje sledovanie poznámok. Predložená verzia habilitačnej práce je však spracovaná na vysokej výtvarnej úrovni. Nevyvoláva dojem bežného vedeckého diela, ale pôsobí ako reprezentačná publikácia o danej téme. Je to isto významný klad práce.

Na záver ešte terminologické nepresnosti – na str. 231 používa autor termín mazanina na označenie hlinenej omietky, avšak podľa Stavebnického náučného slovníka, ktorý je dodnes neprekonaným súhrnným terminologickým dielom³ sa pojmom mazanina označuje výhradne hlinená podlaha. Tento omyl je však široko vžitý v bežnej stavebnej verejnosti a vychádza zrejme z technologického postupu „mazania“ hlinenej zmesi na podlahy, steny aj stropy. Taktiež spájanie výrazov

---

[1] kolektív autorov (1964): Stavebnícky náučný slovník. 3. zväzok. Technológia. 1. časť – Procesy. Bratislava: SNTL

náboženstvo a ideológia (str. 239) nepovažujem za šťastné. Zaváňa to akými deformáciami minulej doby.

Výhrady mám aj celkovému autorovmu jazyku diela – vygradovanom najmä v úvode, závere, ako aj v doslove, kde autor sklzáva do unášania sa poetickými súvislosťami problematiky protestantských drevených chrámov a ustupuje od vedeckej vecnosti, ktorá sa inak v ostatnom diele vyskytuje. Od práce na Slovenskej **technickej** univerzite by som očakával viac vecný a menej poetický jazyk.

Záver

Ing. Miloš Dudáš, CSc. vo svojej habilitačnej práci jednoznačne preukázal schopnosť na vysokej úrovni teoreticky spracovať rozsiahlu tému vzniku, výstavby a užívania predmetu práce – drevených artikulárnych a tolerančných kostolov na Slovensku. Jeho prepracované teoretické aspekty drevenej nekatolíckej sakrálnej architektúry patria už dnes k dôležitým oporám slovenskej ochrany pamiatok v danom segmente. Výsledky práce majú nesporný prínos pre rozvoj vedného odboru a práca vrchovato napína nároky, kladené na proces habilitácie.

Odporúčam, aby bola táto práca prijatá na obhajobu v rámci ďalšieho habilitačného procesu.

v Bratislave, 31.5.2013

doc.Ing. Oto Makýš, PhD.
oponent